

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: СУТНІСТЬ, ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

Пилип'юк О.М.,

аспірант кафедри публічного та приватного права,

Університет митної справи та фінансів

ORCID: 0009-0005-4356-3473

Пилип'юк О.М. Адміністративно-правове забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина: сутність, поняття та ознаки.

У статті окреслено ознаки адміністративно-правового забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина. Зокрема, такі: його правова природа, яка виражається у нормативному закріпленні у рамках правового забезпечення матеріально-правових правил поведінки (регуляторний аспект) та процедур примусового забезпечення їх дотримання державою (охоронний аспект); його публічно-правовий характер, який пов'язаний з тим, що адміністративно-правове забезпечення спрямовується у першу чергу на суспільні відносини, що врегульовані нормами адміністративного права, у тому числі ті, що виникають під час публічного адміністрування у тій чи іншій його сферах, адміністративних процедур надання адміністративних послуг, звернень громадян тощо; наявність сукупності правових засобів та інструментів, механізм використання яких закріплено у нормах адміністративного права; процедурна форма використання адміністративно-правових засобів; його спрямованість на створення умов за допомогою адміністративного права для упорядкування відповідних суспільних відносин, поза межами предмету адміністративного права (окремі групи фінансових, цивільних, конституційних, земельних та інших правовідносин); його спрямованість на створення умов та подальше забезпечення реалізації окремих конституційних прав громадян, майнових, а також особистих немайнових прав людини.

Зазначено, що сформульовані нами думки та умовиводи дають підстави для розгляду адміністративно-правового забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина у двох аспектах – широкому та вузькому. У широкому значенні воно охоплює всі адміністративно-правові, організаційні та адміністративно-процедурні засоби публічного адміністрування, які спрямовані на реалізацію конституційних прав і свобод громадян. Вузьке розуміння цієї категорії включає конкретні нормативно-правові механізми, що забезпечують ефективність правозастосування, контроль за дотриманням адміністративно-правових норм та захист прав громадян у цій сфері.

Ключові слова: адміністративне право, адміністративна процедура, публічна адміністрація, правове забезпечення, права, реалізація, свободи.

Pylypyuk O.M. Administrative and legal support for the implementation of constitutional rights and freedoms of man and citizen: essence, concept and features.

The article outlines the features of administrative-legal support for the implementation of constitutional rights and freedoms of man and citizen. In particular, the following are: its legal nature, which is expressed in the normative consolidation within the framework of legal support of substantive legal rules of conduct (regulatory aspect) and procedures for compulsory enforcement of their observance by the state (protective aspect); its public-legal nature, which is associated with the fact that administrative-legal support is primarily aimed at social relations regulated by the norms of administrative law, including those that arise during public administration in one or another of its spheres, administrative procedures for the provision of administrative services, citizens' appeals, etc.; the presence of a set of legal means and instruments, the mechanism for using which is enshrined in the norms of administrative law; the procedural form of using administrative-legal means; its focus on creating conditions through administrative law for regulating relevant social relations, outside the subject of administrative law (separate groups of financial, civil, constitutional, land and other legal relations); its focus on creating conditions and further ensuring the implementation of individual constitutional rights of citizens, property, as well as personal non-property human rights.

It is noted that the opinions and conclusions formulated by us provide grounds for considering the administrative and legal support for the implementation of constitutional rights and freedoms of man

and citizen in two aspects - broad and narrow. In a broad sense, it covers all administrative and legal, organizational and administrative and procedural means of public administration, which are aimed at the implementation of constitutional rights and freedoms of citizens. A narrow understanding of this category includes specific regulatory and legal mechanisms that ensure the effectiveness of law enforcement, control over compliance with administrative and legal norms and protection of citizens' rights in this area.

Key words: administrative law, administrative procedure, public administration, legal support, rights, implementation, freedoms.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Правові засоби, що містяться у адміністративно-правових нормах, мають значний потенціал для впливу на суспільні відносини, що виникають поза межами предмету адміністративного права. Зокрема, коли мова йде про реалізацію правового статусу особи в різноманітних правовідносинах, то доволі часто суб'єкти вказаних відносин вимушено чи добровільно звертаються «за допомогою» до механізмів та засобів, функціонування яких закріплено у нормах адміністративного права. Наприклад, для здійснення своїх майнових прав на земельну ділянку особа повинна звернутися до публічної адміністрації, яка на певних етапах провадження адміністративної процедури, видаючи нормативні або адміністративні акти, створює для приватної особи можливості для реалізації нею відповідних майнових прав. Те саме стосується й низки конституційних прав та механізмів їх реалізації, де адміністративно-правове забезпечення часом відіграє вирішальну роль у вказаних процесах.

Винятково активно та із врахуванням певних перманентних особливостей, механізми адміністративно-правового забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини застосовуються в умовах запровадження спеціальних правових режимів – військового або надзвичайного стану. Розширення меж застосування згаданих вище механізмів за таких умов та обставин цілком логічно пояснюється збільшенням примусового впливу держави та її публічної адміністрації на правовідносини, відповідним превалюванням імперативного методу правового регулювання над диспозитивним, необхідністю обмеження прав і свобод громадянина, у випадках та порядку передбаченому законодавством України.

Однак, слід зазначити, що навіть в умовах обмеження конституційних прав і свобод у рамках спеціальних правових режимів, адміністративно-правове забезпечення має здійснюватися із дотриманням принципів верховенства права, пропорційності та необхідності. Держава, застосовуючи адміністративно-правові механізми для регулювання суспільних відносин у таких умовах, повинна забезпечувати баланс між суспільними інтересами та правами окремих громадян. Наприклад, запровадження комендантської години чи обмежень на пересування під час воєнного стану повинно бути чітко обґрунтоване, а механізми оскарження таких рішень мають залишатися доступними навіть у виняткових обставинах.

Окремої уваги заслуговує роль адміністративно-правових механізмів у забезпеченні соціальних прав громадян у складних умовах. Наприклад, під час воєнного або надзвичайного стану може бути необхідним запровадження додаткових адміністративних процедур для отримання соціальної допомоги, евакуації, медичного забезпечення тощо. У такому випадку адміністративно-правове регулювання повинно бути не лише жорстким та імперативним, а й гнучким, здатним оперативно реагувати на зміну ситуації та забезпечувати ефективне управління публічною сферою.

Також варто зазначити, що адміністративно-правове забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина здійснюється не лише в умовах кризових ситуацій, а й у повсякденному житті. Регулювання сфери освіти, охорони здоров'я, екологічної безпеки, державної реєстрації, надання адміністративних послуг – усе це є складовими механізми реалізації конституційних прав громадян через адміністративне право. У цьому контексті важливу роль відіграє належне функціонування системи адміністративної юстиції, яка дозволяє громадянам ефективно захищати свої права та оскаржувати неправомірні дії чи бездіяльність органів публічної адміністрації.

Таким чином, адміністративно-правове забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини є складним і багатогранним явищем, що охоплює як механізми підтримки правопорядку у надзвичайних умовах, так і механізми забезпечення прав у звичайних суспільних відносинах. Важливим аспектом залишається узгодженість адміністративно-правових норм із принципами демократичного суспільства, що гарантує ефективність правового регулювання та захисту прав людини у будь-яких умовах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Така складність та багатогранність адміністративно-правового забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини й громадянина зумовлює *мету цієї статті* – а саме визначення ознак та дефініції вказаної категорії, вивчення

якої слід розпочати із встановлення змісту базових та фундаментальних понять, що формують вказану термінологічну конструкцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор в яких розглядають цю проблему і підходи її розв'язання. Протягом останніх років адміністративно-правове забезпечення в цілому або в окремій сфері правовідносин, як предмет наукового дослідження, було і залишається у центрі уваги В.Б. Авер'янова, Н.В. Александрової, О.Ф. Андрійко, В.М. Бевзенка, Ю.В. Вишневської, В.А. Головка, Т.О. Гуржія, П.В. Діхтієвського, Є.В. Додіна, І.Б. Коліушка, Т.О. Коломoeць, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, В.В. Кириченка, О.В. Кузьменко, Р.О. Куйбіди, О.С. Лагоди, Є.О. Легези, Д.М. Лук'янця, П.С. Лютікова, П.В. Макушева, О.О. Мандюка, Р.С. Мельника, О.І. Миколенка, Р.С. Миронюка, В.Г. Перепелюка, Ю.С. Педька, В.В. Полубатко, Д.В. Приймаченка, Г.С. Римарчука, А.О. Селіванова, В.С. Стефанюка, В.П. Тимощука, І.Я. Хитри, В.І. Цицюри, А.М. Школика, І.М. Шопіної, та інших вчених.

Виклад основного матеріалу дослідження. Категорія «правове забезпечення», як зауважує В.І. Цицюра, в юридичній літературі зводиться в основному до: встановлення державою правил і заборон шляхом владного впливу на суспільні відносини, в тому числі їх учасників з метою впорядкування правових відносин [1, с. 369; 2, с. 327]; створення певних умов для захисту прав і свобод громадян шляхом використання уповноваженими суб'єктами права правових (юридичних) засобів [3, с. 15]; утворення та підтримки системи управління за допомогою впливу для цього юридичних засобів (норм права, правових відносин, прав та гарантій) [4, с. 520; 5, с. 70].

Натомість в науках адміністративно-правового циклу категорія правове забезпечення, враховуючи галузеву спрямованість норм, які ними вивчаються, цілком природньо асоціюється з публічною сферою правовідносин й тому в полі зору дослідників знаходиться особливий різновид правового забезпечення, а саме – адміністративно-правове. Слід зауважити, що детальний аналіз відповідних наукових та публіцистичних джерел дав змогу дійти висновку про відсутність одностайності у розумінні вказаного інституту, а також вже згадану його комплексність та багатогранність. Спробуємо узагальнено розглянути основні підходи щодо вказаної проблематики.

Аналіз адміністративно-правової літератури дає підстави окреслити одразу кілька самостійних напрямів та підходів до формулювання сутності адміністративно-правового забезпечення – нормативно-правовий, функціональний (діяльнісний), системний, процедурний (процесуально-правовий), гарантійний та інші.

Представники нормативно-правового підходу вважають, що адміністративно-правове забезпечення є нічим іншим як сукупністю правових норм, що регулюють діяльність органів державної влади та управління. Так, на думку О.М. Гуміна та Є.В. Пряхіна, зазначений інститут – це упорядкування суспільних відносин уповноваженими на те державою органами, їх юридичне закріплення за допомогою правових норм, охорона, реалізація і розвиток. До основних елементів адміністративно-правового забезпечення вченими віднесено: 1) об'єкт; 2) суб'єкт; 3) норми права (норми адміністративного права); 4) адміністративно-правові відносини та їх зміст; 5) гарантії, заходи, засоби, форми та методи [6, с. 49].

В.О. Черниш визначає адміністративно-правове забезпечення контролю за діяльністю розвідувальних органів України як сукупність визначених адміністративно-правовими нормами засобів, способів, методів і гарантій та організаційних чинників, спрямованих на створення достатніх умов для ефективного контролю за діяльністю розвідувальних органів України, з урахуванням її специфіки, пов'язаної із здійсненням ними гласних і негласних розвідувальних та контррозвідувальних заходів [7, с. 26].

Є.Є. Колесников визначає адміністративно-правове забезпечення як здійснюване державою за допомогою спеціального механізму упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона, реалізація та розвиток. В аспекті захисту справ споживачів адміністративно-правове забезпечення, на переконання вченого, є впливом держави на суспільні відносини з метою впорядкування, захисту та охорони відносин між органами влади, споживачами та суб'єктами господарювання, що здійснюється за допомогою норм права та через спеціальний механізм [8, с. 434].

Натомість функціональний (або діяльнісний) підхід акцентує увагу на діяльності органів публічної адміністрації щодо реалізації та захисту прав і свобод громадян, а також на забезпечення як на певному набору функцій. Так, в окремих наукових джерелах акцентується увага на тому, що адміністративно-правове забезпечення включає в себе функції регулювання, контролю та нагляду за дотриманням законності в публічному управлінні. Зокрема, В.І. Цицюра підкреслює, що адміністративно-правове забезпечення особливих правових режимів виконує широкий спектр функцій, які взаємопов'язані між собою. Вчений наголошує на найбільш основних функціях, серед яких окреслює регулятивну, охоронну, гарантійну, контрольну, інформаційну та соціальну. Водночас, як зауважує дослідник, у період дії особливих правових режимів держава використовує й інші спеціальні функції,

що притаманні окремим видам особливих правових режимів (наприклад, функція забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя під час надзвичайного стану; функція підтримання громадського порядку та забезпечення гуманітарної допомоги під час воєнного стану) [5, с. 73]

На думку В.В. Ковалського, адміністративно-правове забезпечення можна визначити як діяльність держави та органів місцевого самоврядування з упорядкування суспільних відносин, які охоплюються предметом регулювання адміністративного права, шляхом законодавчого закріплення правил поведінки їх учасників та процедур забезпечення примусового дотримання цих правил для якомога більшого їх наближення до цілей законодавства та державної політики у відповідній сфері суспільних відносин [9].

Є.Ю. Соболев та О.В. Звенигородська вважають, що під адміністративно-правовим забезпеченням, слід розуміти визначену та регламентовану законодавством діяльність органів державної влади, щодо забезпечення оптимального механізму упорядкування, закріплення, реалізація, захисту та охорони суспільних відносин, прав і свобод людини [10, с. 72].

У цьому контексті слід навести думку В.А. Головка, який розглядає адміністративно-правове забезпечення прав учасників дорожнього руху як встановлену чинним законодавством діяльність державних органів, зміст якої складають адміністративно-правові засоби учасників дорожнього руху, які необхідні для охорони, захисту та реалізації прав громадян [11, с. 7-8].

Приблизно в межах цих же ідей висловлюється й О.С. Пашинський, який вважає, що адміністративно-правове забезпечення громадського контролю – це регламентована законодавством діяльність суб'єктів державно-владних повноважень, спрямована на забезпечення функціонування, упорядкування, розвиток та охорону суспільних відносин у сфері діяльності органів місцевого самоврядування через вчинення організаційно-правових та розпорядчих дій публічного характеру з метою виконання завдань та реалізації цілей громадського контролю [12, с. 189].

У свою чергу, процедурний (процесуально-правовий) підхід розглядає адміністративно-правове забезпечення крізь призму адміністративних процедур та процесів. Наприклад, А.А. Приходько вказує на те, що адміністративно-правове забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні за умов євроінтеграції можна визначити як процес активного викорінення корупційних проявів на території України, що реалізується уповноваженими владними суб'єктами чи делегованими представниками в рамках режиму законності та на основі верховенства закону й права у формі активних адміністративних дій, вчинення яких обумовлене загальнодержавним пріоритетом перепрофілювання державно-політичних, соціально-економічних та інших станів в державі до стандартів, які визнані належними й прийнятними для необхідного рівня в ЄС [13, с. 97].

І.М. Шопіна, досліджуючи питання адміністративно-правового забезпечення під час дії правового режиму воєнного стану, зазначає, що цей вид забезпечення – це впорядкована система відносин (адміністративно-правових), які врегульовуються за допомогою адміністративно-правових засобів і процедур, основною метою яких є підвищення рівня військовозобов'язаних (військовослужбовців) під час бойових дій, створення їм належних умов для їх свідомого і добровільного виконання конституційного обов'язку – захисту вітчизни [14, с. 554; 5, с. 71].

Деякі дослідники розглядають сутність адміністративно-правового забезпечення одразу у двох напрямках. Так, В.О. Басс та Т.Г. Корж-Ікаєва аналізують адміністративно-правове забезпечення правового режиму воєнного стану: 1) як процес встановлення засад для захисту національних інтересів України та відсічі збройної агресії; 2) як самостійний різновид діяльності державних органів, який передбачає втілення дій стосовно правореалізації, які спрямовані на виконання завдань під час введення правового режиму воєнного стану [15, с. 490].

Гарантійний підхід. Цей підхід розглядає адміністративно-правове забезпечення у першу чергу як систему гарантій реалізації прав і свобод громадян. Так, наприклад, О.Ф. Андрійко зауважує, що адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян в Україні є формою гарантування та захисту вказаних прав [16]. У свою чергу, І.О. Ієрусалімова щодо сутності адміністративно-правового забезпечення у контексті прав і свобод людини та громадянина, визначає повноту регулювання за допомогою норм адміністративного права суспільних відносин, що виникають для та в процесі їх реалізації, а також надання за допомогою цих норм відповідних гарантій, які разом з іншими правовими та не правовими гарантіями утворюють стійку систему можливостей користування правовими цінностями в державі [17, с. 14].

І.О. Личенко вважає, що поняття адміністративно-правового забезпечення повинно ґрунтуватися на традиційних підходах до змісту базової категорії правового забезпечення, таких як «процеси реалізації, захисту та охорони прав і свобод» або «закріплення прав і свобод», а також повне ототожнення з категорією «охорона». При цьому, вона підкреслює, що адміністративно-правове забезпечення являє собою сукупність адміністративно-правових гарантій та засобів діяльності [18, с. 165–168].

У свою чергу, системний підхід трактує адміністративно-правове забезпечення як комплекс, сукупність взаємопов'язаних елементів, що забезпечують ефективне функціонування публічного адміністрування в цілому або в окремій його сфері, публічної влади та держави загалом. Зокрема, Г.П. Циверенко розглядає адміністративно-правове забезпечення здійснення народного волевиявлення як комплекс використання існуючої сукупності форм і методів, спрямованих на регулювання відносин у сфері народного волевиявлення, реалізація яких регулюється за допомогою адміністративного права [19, с. 4, 7].

Г.С. Римарчук вважає, що адміністративно-правове забезпечення права інтелектуальної власності – це здійснення державою за допомогою правових норм, приписів і сукупності засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона, реалізація та розвиток [20, с. 8].

Т.Г. Корж-Ікаєва визначає адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх як сукупність адміністративно-правових заходів, спрямованих на створення відповідних умов для ефективної реалізації, охорони, захисту й відновлення порушених прав і свобод неповнолітніх. Головними його ознаками вчена визначила: 1) сукупність адміністративно-правових заходів і засобів; 2) система гарантій; 3) відповідні умови реалізації, їх охорона, захист та відновлення; 4) регулювання переважно нормами адміністративного і конституційного права. Механізм адміністративно-правового забезпечення, на погляд Т.Г. Корж-Ікаєвої, є цілісною системою адміністративно-правових норм та структурно взаємопов'язаних між собою суб'єктів адміністративно-правового забезпечення, які створюють надійні умови для реалізації, охорони, захисту й відновлення [21, с. 7-8].

Своєрідним поєднанням процедурного, гарантійного та системного підходів є ідеї вже згаданої І.М. Шопіної, яка підкреслює що адміністративно-правове забезпечення у широкому розумінні – це система адміністративно-правових засобів та способів і процедур їх легалізації, що здійснюється з метою створення умов для всебічної реалізації прав, свобод та інтересів людини, громадянського суспільства, суб'єктів підприємницької діяльності, а також інших суб'єктів адміністративно-правових відносин [22, с. 145].

Слід зауважити, що кожен із цих підходів не заперечує один одного, а надає різні перспективи та напрями для розуміння та вивчення адміністративно-правового забезпечення, що сприяє більш глибокому аналізу та ефективнішому застосуванню цієї категорії в правовій науці та практиці. В цілому узагальнюючи вказані підходи, можна дійти висновку, що домінуючим є так званий функціональний або діяльнісний підхід. Досить поширеним серед вчених-адміністративістів є поєднання двох чи більше підходів або шляхом комбінування окремих із них (процедурного та системного) або ж, так би мовити, паралельного їх використання.

Таке поєднання підходів дозволяє створити більш комплексне уявлення про сутність адміністративно-правового забезпечення, враховуючи як його нормативну базу, так і практичні аспекти застосування. Важливим аспектом є те, що адміністративно-правове забезпечення не є статичним явищем, а підпадає під вплив соціально-економічних, політичних та правових змін, що відбуваються у державі. Саме тому адаптивність підходів до аналізу цієї категорії є ключовою умовою для ефективного адміністративно-правового регулювання.

Зокрема, поєднання функціонального та процедурного підходів дозволяє глибше оцінити ефективність адміністративно-правового забезпечення з точки зору конкретних механізмів його реалізації, включаючи адміністративні процедури, контрольні та наглядові функції суб'єктів публічної адміністрації. Водночас системний підхід, який може бути використаний у паралельному поєднанні з іншими методами дослідження, забезпечує узагальнену картину функціонування адміністративно-правових інститутів та їх взаємозв'язок у загальній структурі публічного управління.

Таким чином, багатовекторність підходів до аналізу адміністративно-правового забезпечення дозволяє не тільки глибше зрозуміти його сутність, але й сприяє вдосконаленню відповідних правових інститутів, що, у свою чергу, позитивно впливає на ефективність правозастосовчої практики та розвиток адміністративного права в цілому.

Висновки. Обміркувавши наведені умовиводи вчених-адміністративістів з приводу порушеної проблематики, вважаємо, що перманентними ознаками адміністративно-правового забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина є:

- 1) його правова природа, яка виражається у нормативному закріпленні у рамках правового забезпечення матеріально-правових правил поведінки (регуляторний аспект) та процедур примусового забезпечення їх дотримання державою (охоронний аспект) [9];
- 2) його публічно-правовий характер, який пов'язаний з тим, що адміністративно-правове забезпечення спрямовується у першу чергу на суспільні відносини, що врегульовані нормами адміністративного права, у тому числі ті, що виникають під час публічного адміністрування

у тій чи іншій його сферах, адміністративних процедур надання адміністративних послуг, звернень громадян тощо;

- 3) наявність сукупності правових засобів та інструментів, механізм використання яких закріплено у нормах адміністративного права;
- 4) процедурна форма використання адміністративно-правових засобів;
- 5) його спрямованість на створення умов за допомогою адміністративного права для упорядкування відповідних суспільних відносин, поза межами предмету адміністративного права (окремі групи фінансових, цивільних, конституційних, земельних та інших правовідносин);
- 6) його спрямованість на створення умов та подальше забезпечення реалізації окремих конституційних прав громадян, майнових, а також особистих немайнових прав людини.

Вказані ознаки дають у повній мірі зрозуміти сутність цієї категорії, підкреслюють її комплексність, багатогранність, системність, поліструктурність, гнучкість його складових.

Разом з тим, варто зазначити, що адміністративно-правове забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина не є статичним утворенням. Його зміст зазнає трансформацій відповідно до змін соціально-економічних та політичних умов у державі (на кшталт збройної агресії інших держав, епідемій, епізоотій тощо). Ця динамічність обумовлює необхідність постійного вдосконалення адміністративно-правових механізмів, що використовуються для забезпечення реалізації конституційних прав та свобод.

Крім того, особливе значення має ефективність адміністративно-правового забезпечення у контексті децентралізації публічної влади. Передача частини адміністративних функцій на місцевий рівень впливає на формування нових підходів до реалізації адміністративних процедур, адаптованих до специфіки певних регіонів. Це дозволяє більш ефективно реагувати на потреби громадян та сприяти забезпеченню їхніх конституційних прав.

Необхідно також враховувати взаємозв'язок адміністративно-правового забезпечення із міжнародними стандартами у сфері захисту прав людини. Виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань у цій сфері впливає на розвиток адміністративного права, зокрема, через імплементацію відповідних правових механізмів та практик європейських інституцій.

Проте, як вже підкреслювалося, особливих змін адміністративно-правове забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина зазнає в умовах воєнного стану. Посилення ролі державних органів у регулюванні суспільних відносин, запровадження обмежень та особливих процедур накладає нові вимоги на правозастосування. Водночас необхідно забезпечити дотримання основоположних правових принципів, уникати надмірного обмеження прав громадян та створювати механізми їхнього захисту навіть у надскладних умовах повномасштабної війни й збройної агресії. Адміністративно-правові інструменти діяльності публічної адміністрації мають бути не лише обмежувального та втручального характеру, а й способом стабілізації суспільних процесів та підтримання правопорядку шляхом закріплення та застосування різноманітних заохочувальних, правонаділяючих правових засобів. Слід підкреслити, що більш детально про особливості адміністративно-правового забезпечення реалізації окремих конституційних прав і свобод людини в умовах правового режиму воєнного стану піде мова у наступних підрозділах.

Таким чином, підбиваючи розгляд порушеної проблематики, слід зазначити, сформульовані нами думки та умовиводи дають підстави для розгляду адміністративно-правового забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина у двох аспектах – широкому та вузькому. У широкому значенні воно охоплює всі адміністративно-правові, організаційні та адміністративно-процедурні засоби публічного адміністрування, які спрямовані на реалізацію конституційних прав і свобод громадян. Вузьке розуміння цієї категорії включає конкретні нормативно-правові механізми, що забезпечують ефективність правозастосування, контроль за дотриманням адміністративно-правових норм та захист прав громадян у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гіжевський В.К., Головченко В.В., Ковальський В.С. Популярна юридична енциклопедія. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 528 с.
2. Цвік М.В., Ткаченко В.Д. Загальна теорія держави і права: підручник. Харків: Право, 2002. 432 с.
3. Костюченко О.Є. Визначення поняття «правове забезпечення». *Науковий вісник Національного університету Державної податкової служби України*. 2015. № 1 (68). С. 11–16.
4. Ліпкан В.А. Теорія управління в органах внутрішніх справ: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2007. 884 с.
5. Цицюра В. Поняття та функції адміністративно-правового забезпечення особливих правових режимів в Україні. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2024. № 4 (73), 69–76.

6. Гумін О.М., Пряхін Є.В. Адміністративно-правове забезпечення: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 4. С. 46–50.
7. Черниш В.О. Адміністративно-правове забезпечення контролю за діяльністю розвідувальних органів України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2016. 207 с.
8. Колесников Є.Є. Поняття та особливості адміністративно-правового забезпечення захисту прав споживачів. *Форум права*. 2011. № 2. С. 432–438.
9. Ковальський В.В. Поняття та межі адміністративно-правового забезпечення. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 13. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-13-01-11>.
10. Соболев Є.Ю., Звенигородська О.В. Основні складові елементи адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини. *Наукові записки. Серія: Право*. 2022. № 13. С. 70–74.
11. Головка В.А. Адміністративно-правове забезпечення захисту соціальних та економічних прав учасників дорожнього руху в Україні: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. 20 с.
12. Пашинський О.С. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення громадського контролю. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «право»*. 2021. Випуск 68. С. 186–189.
13. Приходько А.А. Адміністративно-правове забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні за умов євроінтеграції: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2020. 485 с.
14. Шопіна І.М. Адміністративно-правове забезпечення та адміністративно-правове регулювання: співвідношення понять. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6. С. 550–554. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.96>.
15. Басс В.О., Корж-Ікаєва Т.Г. Правовий режим воєнного стану та його адміністративно-правове забезпечення в умовах повномасштабного збройного конфлікту в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 489–492. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/122>.
16. Андрійко О.Ф. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян в Україні: теорія і практика. *Альманах права*. 2017. Вип. 8. С. 23–26.
17. Ієрусалімова І.О. Механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2006. 21 с.
18. Личенко І. Поняття та ознаки адміністративно-правового забезпечення екологічної безпеки в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки: збірник наукових праць*. 2017. № 876. С. 163–169.
19. Циверенко Г.П. Адміністративно-правове забезпечення народного волевиявлення в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 21 с.
20. Римарчук Г.С. Адміністративно-правове забезпечення права інтелектуальної власності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2013. 18 с.
21. Корж-Ікаєва Т.Г. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2008. 17 с.
22. Шопіна І.М. Феномен адміністративно-правового забезпечення в адміністративному праві України. *Наука і правоохорона*. 2018. № 4. С. 141–145.
23. Лазур Я.В. Поняття, сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні. *Форум права*. 2009. № 3. С. 392–398.